

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΠΙΒΡΑΒΕΥΣΗ ΣΥΝΕΠΟΥΣ ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ

Το έργο του Θ. ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗ

Σε ατμόσφαιρα «ποιοτική» και πνευματικής ανάτασης εκλεκτοί Εισηγητές παρουσίασαν το έργο του Ποιητή Θανάση ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗ κατά την διάρκεια ειδικής εκδήλωσης στο Πάντειο Πανεπιστήμιου Κ.Π.Ε. των Αθηνών τον παρελθόντα Φεβρουάριο, παρουσία Ανθρώπων των Γραμμάτων και των Τεχνών, Φοιτητών κ.ά..

Τα κυριώτερα σημεία των Εισηγήσεων περί του έργου τον τιμηθέντος παρατίθενται εν συνεχεία.

Καθηγητής Ιω. ΒΑΒΟΥΡΑΣ, Πρύτανης:

Για κάθε Ποιητή υπάρχει πάντα μία μεγάλη πρόκληση: να καταφέρει, μέσα από ένα έργο, προϊόν της ανάγκης του για ενδοσκοπήση, αυτοέκφραση και δημιουργία, να θίξει τα μεγάλα προβλήματα της εποχής του και να εκφράσει τα συναισθήματα και τις ανησυχίες του. Ο Θανάσης Καπετανάκης καταφέρει μέσα από το έργο του να μιλήσει για τον πόλεμο και τα δεινά του, για το έρεβος του θανάτου, για τη μοναξιά των μεγαλουπόλεων, για τη δόξα και την απατηλή λάμψη της, για τα δικαιώματα εκείνα, που, αν και σύμφυτα με την ανθρώπινη υπόσταση, καταπατούνται βάνανυσα στις σύγχρονες «εξελιγμένες» και «εκδημοκρατισμένες» κοινωνίες. Και όλα αυτά γράφονται μ' ένα ύφος λιτό και απέριττο. Τέτοιο, που να εκφράζει τη θλίψη, στα όρια της απόγνωσης, μα και ταυτόχρονα την ελπίδα πως κάτι θ' αλλάξει. Τη βεβαιότητα πως κάποια μέρα «θα λάβουνε τα όνειρα εκδί- κηση».

Είμαι ένα στάχυ απ' το χωράφι του λαού.
Κάθε μέρα κιτρινίζουν τα φύλλα στα χέρια μας.
Του ελάτου η αντοχή μεγάλη μες στα κρύα.
Το σκοτάδι της νύχτας αποτελείώνει τη σιωπή.
Αδελφέ τι σειρά έχετε να σας χτυπήσουν;
Μπορεί σε δέκα μέρες, μπορεί σε δέκα χρόνια.
Είμαστε μέσα στις εξήντα πατρίδες.
Οι εργάτριες μέλισσες του κόσμου
θα προστατεύσουν τις κυψέλες του.
(Ο Θεοσίτης στους αιώνες Μέρος VIII).

Πέρα όμως από τα στοιχεία αυτά στο έργο του Θανάση Καπετανάκη απαντούνται και στίχοι που εξυμνούν τις χάρες της φύσης, την ομορφιά και τη γλυκιά μελαγχολία του

έρωτα. Εικόνες που αφήνουν τη φαντασία ελεύθερη να δημιουργήσει έναν κόσμο ειδυλλιακό, τέλειο:

Μέσα στα μάτια σου βλέπω τον κόσμο.
 Μελανό φρύδι, του βράχου αγνάντεμα.
 Απαλός πόνος μες στην καρδιά μου κρούει.
 Σαν ήρθες, ξένος με τη θεία μορφή σου,
 απέραντη λύτρωση που έψαχνα μου χάριες.
 Ήρθες μόνος, χωρίς συντροφους, ολύγυμνος.
 Πέρασες τις πύλες του θανάτου-άτρωτος.
 Φώτισες νου και ψυχή-ανδρειωμένος.
 Τα μάτια σου γαληνεύουν τη ζωή και τη θάλασσα
 μες στην καρδιά του χειμώνα.
 Ο έρωτας, το φως, οι Μούσες της θάλασσας.
 Οι ύμνοι, οι κιθαρωδοί, τα νησιά, οι βράχοι.
 Τα γλαυκά χρώματα στεφανωμένα με κρίνους.
 Η αγνότητα μου στην αγκάλη σου λάμπει.
 Μεσ' απ' τα μάτια σου αναδύεται η ελευθερία μου.
 Σε μακρινές χώρες μαζί πορευόμαστε.
 Η σκληρή τρίαينا πια δεν υπάρχει.
 Χαρές και πίκρες μαζί μοιραζόμαστε.
 Ακλόνητη πίστη στην ψυχή μου γεννήθηκε.
 Πάρε με μαζί σου, Δυσσέα,
 σε υπερπόντια ταξίδια.
 (Έρωτες του Οδυσσέα: Ναυσικά).

Έτσι, χωρίς πομπώδεις εκφράσεις και τάση εντυπωσιασμού, αλλά, αντίθετα, με αμεσότητα κι ειλικρίνεια, ο ποιητής καταφέρνει να αγγίξει και τις πλέον ευαίσθητες χορδές του αναγνώστη του και να τον προτρέψει να ονειρευτεί.

Σε μία εποχή, που δεν ευνοείται η ποιητική δημιουργία και σε καιρούς, που οι περισσότεροι προτιμούν να σιωπούν, εκείνος γίνεται όσο μπορεί συνοδοιπόρος στο δρόμο για την κατάκτηση της ουσίας της ανθρώπινης ύπαρξης, που όμως, όπως μας θυμίζει ένας άλλος ποιητής, τελικά θα διαβούμε μόνοι...

Αναπλ. Καθηγητής Βασ. ΚΟΥΓΕΑΣ:

Οφείλω να πω απ' την αρχή, ότι δεν έχω την τύχη να γνωρίζω προσωπικά τον κύριο Θανάση Καπετανάκη. Τον γνώρισα και τον γνωρίζω μόνο ως Ποιητή μέσα από τα βιβλία του. Και πίστεψα πως είχα λιγότερα κριτικά βέλη στη φαρέτρα μου. Γιατί κατά την άποψή μου, όπως και αρκετών άλλων που εκτιμώ, το ήθος, η ζωή, οι συμπεριφορές ενός ανθρώπου, οφείλουν να συμβαδίζουν, να συμφωνούν με το όποιο έργο του, καλλιτεχνικό, λογοτεχνικό, πολιτικό. Όταν αυτό δεν συμβαίνει, κάτι είναι κούφιο, κάποιο πρόβλημα υπάρχει στο έργο, κάτι είναι ψεύτικο, επίκτητο, πλαστό. Όχι ότι δεν υπάρχουν και εξαιρέσεις, αλλά ο κανόνας είναι αυτός.

Εδώ, στην περίπτωση του Θανάση Καπετανάκη, συμβαίνει το εξής αξιοθαύμαστο: το έργο καταφέρει από μόνο του ακόμα και γι' αυτούς που δεν τον γνωρίζουν προσωπικά, να μετουσιώνεται σε αδιάψευστο, ειλικρινή καθρέφτη της προσωπικότητάς του και του ήθους του. Ναι, δεν μπορεί ο άνθρωπος να είναι άλλος από αυτόν που αναδύεται μέσα απ' τους στίχους του: Με άλλα λόγια, ο τρόπος και το περιεχόμενο του έργου του Καπετανάκη, είναι και η αληθινή εικόνα του. Η επιβεβαίωση έρχεται από όσους ζουν δίπλα του και τον γνωρίζουν χρόνια, τους φίλους του, τους συντρόφους του, τους αδελφούς του λογοτέχνες.

Έξω απ' αυτό το ιδιαίτερο προσόν της ποίησής του, που της εξασφαλίζει μία πρόσθετη δυναμική έχουμε μπροστά μας ένα ολοκληρωμένο κύκλο. Όχι με την έννοια πως δεν υπάρχει ή δεν οφείλεται συνέχεια, αλλά με την έννοια, ότι η εικόνα της ποίησής του είναι πλέον σαφής, μας επιτρέπει να βγάλουμε ασφαλή συμπεράσματα. Το τι επιχειρεί και πως μεθοδεύει το χτίσιμο του ιστού του ο ποιητής μας το λένε όσοι ασχολήθηκαν λεπτομερειακά με το έργο του στους προλόγους των βιβλίων του και σε πάμπολλες κριτικές. Για την ποιητική του τέχνη, βλέπω την αψεγάδιαστη χρήση της ελληνικής γλώσσας, τη θαυμαστή ανάπτυξη του ελεύθερου στίχου, τη δημιουργική μυθοπλασία, την ευφυή χρήση συμβόλων.

Ο ανθρώπινος αγώνας για ένα ιδανικό ή ένα καθολικότερα αποδεκτό στόχο που κυριαρχεί στο βιβλίο «Ο Θεοσίτης στους αιώνες», κατά τη γνώμη μου δεν υποβαθμίζεται αλλά έντεχνα μεταμορφώνεται στους «Έρωτες του Οδυσσέα». Η σύγχυση ανάμεσα στον ιδιωτικό και στο δημόσιο χώρο, την ιστορία, τα γραπτά και τις απόψεις όπως αυτές προκύπτουν από τις εμπειρίες του ανθρώπου, δεν μπορεί να εμποδίσει την διείσδυσή τους στον κοινωνικό χώρο. Όπως υποστηρίζει ο Έντοσαρντ Σαίντ, διανοούμενοι του ιδιωτικού χώρου δεν υπάρχουν: από τη στιγμή που γράφεις και δημοσιεύεις, εισέρχεσαι στο δημόσιο χώρο. Αυτό όμως δεν σημαίνει πως δεν υπάρχει πάντα η προσωπική ματιά, η ατομική ευαισθησία, που δίνουν νόημα σε όσα λέγονται και γράφονται.

Τί δίνει λοιπόν ο Καπετανάκης με την ποίησή του; Εμψυχώνει, δίνει ελπίδα. Όχι σε κάποιους θεούς, αλλά στον άνθρωπο, με τις αδυναμίες και τα ελαττώματά του: μας δείχνει πως όλα είναι επιδιώξιμα, κατορθωτά αλλά και δεν χαρίζονται. Αυτό το ξύπνημα επιδιώκει, αυτό το «ίτε».

Γράφει ο Καπετανάκης στο Θεοσίτη:

«Ο σπόρος μου θα φυτρώσει στους βράχους

στα βουνά, στις πεδιάδες και στα βάθη της θάλασσας.

Το αίμα μου θ' αναβλύσει στις φλέβες των αδικημένων.

Το θάρος θα φωλιάσει στις καρδιές των καταφρονεμένων».

Οι Ποιητές όπως Καπετανάκης ανατρέπουν την εξουσία, δεν συμμετέχουν σ' αυτήν. Αλλά η ελπίδα, δεν είναι μια τεχνική κατασκευή. Όπως σωστά επισημαίνει ο Βάτσλαβ Χάβελ, η ελπίδα είναι μια διανοητική και όχι μια κοσμική κατάσταση. Είναι ένας προσανατολισμός του πνεύματος και της καρδιάς που μπορεί ν' ανοίγεται σ' ένα ορίζοντα πέραν του πραγματικού κόσμου. Η ελπίδα που διατρέχει και διαχέεται απ' το έργο του Καπετανάκη, έχει τις ρίζες της στο υπερβατικό, εκεί που έχει τις ρίζες της και η ανθρώπινη ευθύνη.

Επ. Καθηγητής Αγάπιος ΠΑΠΑΝΕΟΦΥΤΟΥ:

«Η παρουσίαση του έργου ενός Ποιητή μπορεί να απελευθερώνει την έκφραση του λόγου από τις νοηματικές δεσμεύσεις μίας επιστημονικής μελέτης, αλλά οφείλει να παραμένει δέσμια της δύσβατης πορείας για την αναζήτηση της πηγής, που εμπνέει το πνεύμα του Ποιητή, καθοδηγεί το νόημα των στίχων του και χαράσσει τις διεξόδους, με εργαλείο τις λέξεις, στην αγωνιώδη προσπάθειά του να προσδώσει στα συναισθήματά του σάρκα και οστά. Γιατί ο γνήσιος ποιητικός λόγος είναι, πάνω απ' όλα, μαρτυρία ψυχής.

Ο Θανάσης Καπετανάκης μου έκανε την τιμή να προλογίσω την ποιητική του συλλογή «Ο Θεοσίτης στους αιώνες». Για ένα νομικό και μάλιστα περιθωριακά ασχολούμενο με την ποίηση ήταν τύχη αγαθή που το έργο του αυτό δεν αφήνει έδαφος παρερμηνείας του πνεύματος, που καθοδηγεί τη γραφίδα του από τον πρώτο μέχρι τον τελευταίο στίχο. Πολύ περισσότερο, όταν νοιώθει, ότι η ίδια σπορά, που βλαστάνει το πνεύμα του Ποιητή έχει γεννήσει τις ρίζες, που δομούν και καθοδηγούν την πορεία της ζωής του, τότε η αίσθηση των λέξεων και των νοημάτων του ποιητικού λόγου γίνεται μοχλός ψυχικής ανάτασης.

Γιατί ο «Θεοσίτης» του Θανάση Καπετανάκη είναι το κάλεσμα του αδούλωτου ανθρώπου με αποδέκτες όλους αυτούς που μπορούν ακόμη να οραματίζονται το λαϊκό ξεσηκωμό για τη λύτρωση από την αδικία, που γνωρίζουν ότι η Ειρήνη είναι η επώδυνη γέννα της λευτεριάς των ξεσηκωμένων».

«Ο Θεοσίτης ανασύρεται από το έπος της Ιλιάδας με την εικόνα του ταλαιπωρημένου από τον ατέλειωτο πόλεμο για την κατάκτηση της Τροίας κοινού θνητού, χωρίς αξιώματα και στολίδια, γιατί ακριβώς εκφράζει τον απλό καθημερινό άνθρωπο. Οπλισμένος μόνο με το χαρισματικό προφητικό του λόγο παίρνει τη δύναμη να καταγγέλει κατά πρόσωπο τους άρχοντες των Αχαιών. Ακάλεστος παίρνει το λόγο χωρίς οι αρχηγοί να του τον δώσουν. Αποκαλύπτει με τα πυρίνα από της αλήθειας τη φωτιά λόγια του ότι ο πόλεμος αυτός δεν στοχεύει σε τίποτε άλλο παρά μόνο στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων των αρχηγών».

«Η βαθιά πίστη του Ποιητή, ότι οι πολεμικές εκστρατείες των κατόχων της εξουσίας συγκρούονται με την επιθυμία των λαών της γης να συνυπάρχουν ειρηνικά γίνεται προαιώνια αλήθεια βγαλμένη από το στόμα του Θεοσίτη: «Εμείς σπέρνουμε και γεννάμε ειρήνη».

Αιχηρά και τα λόγια για την αφύπνιση των Αχαιών. Ο Θεοσίτης τους καλεί να ξυπνήσουν «και σαν καθαρά νερά ποταμών» να κινηθούν για να διώξουν την τυραννία αυτών, που τους κυβερνάνε. Η πνοή για την εξέγερση μορλιάζεται από τα έντονα φιλειρηνικά μηνύματα που διαπερνούν από άκρο σε άκρο το έργο του Ποιητή: «Οι πόρτες των σπιτιών σας ανοιχτές σας περιμένουν. Αγκαλιάστε τη θεά της ευτυχίας των ανθρώπων, την Ειρήνη».

«Στο πρώτο αυτό μέρος της ποιητικής συλλογής του Θανάση Καπετανάκη δεν είναι μόνο η δύναμη των νοημάτων του στρατευμένου ιδεολογικού ποιητικού του λόγου, που εντυπωσιάζει, αλλά και η πηγαία φλογερή του πίστη για τη νικηφόρα κατάληξη των λαϊκών αγώνων ενάντια στην αδικία. Πιστός στις ιδέες μιας γεμάτης ζωής, αφήνει στους στίχους του να συνυπάρχουν οι ήχοι από τις σάλπιγγες της επανάστασης των λαών με το κάλεσμα για την ειρήνη».

«Στο δεύτερο μέρος του έργου του ο Ποιητής ξεπεξεύει για λίγο από το άρμα του μαχητικού λόγου. Αφήνεται να παρυσυρθεί από τη μαγεία των χρωμάτων. Τα χρώματα, με

Ευγενία Γ. Αθανασοπούλου
(1916-1992 μ.Χ.)

Γεώργιος Κ. Αθανασόπουλος
(1916-1983 μ.Χ.)

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΟΦΑΔΩΝ

Αθήναι, Ιούνιος 1997

πρώτο το γαλάζιο της θάλασσας και του ουρανού, ν' ακολουθείται από το πράσινο του δάσους, το κόκκινο του δειλινού και τέλος το ξανθό, όπως είναι το στάχυ και οι φούντες του καλαμποκιού, υμνούν στο σύνολο και στη σύζευξή τους την ομορφιά της φύσης. Λες και νοιώθει όμως άβολα ο Ποιητής, όταν περιορίζεται στην περιγραφή του ανεπιτήδευτου κάλλους της φύσης, χωρίς να εκμαιεύει από τα χρώματά της την αναφορά στον αγώνα. Γι' αυτό διαλέγει - ποιο άλλος; - το κόκκινο για να το κάνει λάβαρο και σημαία».

«Η ποιητική συλλογή του Θ.Καπετανάκη ολοκληρώνεται με το ποίημα «Θα τα καταφέρουμε» Οι στίχοι του περιγράφουν με ακρίβεια τους δρόμους της ψυχής του Ποιητή. Ο πόνος, η περηφάνια, η δύναμη της καρδιάς, η πίστη και η ελπίδα για την ευόδωση του αγώνα συμπλέκονται και συνυπάρχουν για να δώσουν το δικό του μήνυμα ζωής: «Τα περήφανα άλογα θολό νερό δεν πίνουν. Έχουμε καλές αισθήσεις και σταθερό χέρι».

Ο ποιητικός λόγος του Θανάση Καπετανάκη αποτελεί προσφορά. Και τούτο γιατί η αντίσταση στο χείμαρρο της εμπορευματοποίησης της πνευματικής δημιουργίας, με όπλα την αδούλωτη ψυχή, την πίστη αλλά και την ελπίδα σε ιδανικά, είναι - αντικειμενικά - συμβολή στον ανθρώπινο πολιτισμό.

Κ.Μ.ΜΑΓΚΛΗΣ, Φιλόλογος:

Με το μετασχηματισμό του ομηρικού μύθου ο Ποιητής Θ.Καπετανάκης κατόρθωσε από πλευράς περιεχομένου να επιτύχει ένα πολύ σημαντικό στόχο, που δεν ήταν άλλος από το να εκφράσει σύγχρονους προβληματισμούς και να εναρμονίσει το μύθο με τη ζωή, προχωρώντας έτσι πέρα από τον Όμηρο. Και αυτό το κατόρθωσε επειδή δεν προσπάθησε να αρνηθεί την ομηρική πραγματικότητα. Και ενώ η άρνηση θα τον οδηγούσε σε απόσταση από τον ομηρικό μύθο, η κίνηση της υπέρβασης που έκανε, έγινε με τη στήριξη στο ασφαλές έδαφος του μύθου, αποδεχόμενος τη θέση πως κάθε μύθος κρύβει μια βασική αλήθεια στο βάθος της αλληγορίας του.

Τέλος, ο τιμηθείς Θανάσης ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗΣ καταφανώς συγκοινημένος είπε μεταξύ άλλων τα εξής:

«Πιστεύω, ότι όλοι οι ποιητές, οι λογοτέχνες, οι καλλιτέχνες, οι επιστήμονες, οι άνθρωποι των γραμμάτων και του πολιτισμού, όλοι οι πνευματικοί άνθρωποι, αγωνίζονται για την ειρήνη. Όλοι αγωνίζονται για να υπάρχουν στάχυα στα χωράφια και λουλούδια στους λόφους, για νάναι φωτεινοί οι ουρανοί και γαλάζιες οι θαλάσσες, για να μην υπάρχει τόσο κατάφωρη, αδικία, για νάχουν τα παιδιά του κόσμου ένα φαρδύ χαμόγελο».